

Posudek oponentky diplomové práce

JUDr. Karolina Žáková, Ph.D.

Název práce: Soukromoprávní nástroje ochrany životního prostředí

Autor práce: Vít Halamíček

Diplomová práce je zpracována v celkovém rozsahu 82 stran, z toho cca 70 stran vlastního textu (celkový počet znaků včetně mezer činí dle čestného prohlášení autora 195 048). Kromě úvodu a závěru je výklad členěn do šesti částí, z nichž části druhá a třetí (úvod práce je číslován jako první část) se věnují obecným východiskům tématu (právo životního prostředí, ústavněprávní a teoretický rámec ochrany životního prostředí) a části pátá až sedmá konkrétním soukromoprávním institutům využitelným v ochraně životního prostředí (sousedské vztahy, náhrada škody, ochrana osobnosti). Část čtvrtá, věnovaná vlastnictví, má pak jakousi přechodovou povahu, neboť v obecné rovině vymezuje právní institut, který je pro uplatnění soukromoprávních nástrojů ochrany životního prostředí určující. Práci doplňují seznam použitých zdrojů a povinné součásti (abstrakty, klíčová slova).

Datum odevzdání práce: 24. dubna 2024

Aktuálnost (novost) tématu: Zvolené téma považuji za velmi zajímavé a aktuální. Přestože ochranu životního prostředí zajišťují především předpisy veřejného práva, rozsáhlé – byť v praxi často opomíjené – možnosti poskytuje i právo soukromé a je zcela na místě se jimi zabývat.

Náročnost tématu: Téma považuji za středně náročné. Pojednávané soukromoprávní nástroje jsou sice z velké části nástroji tradičními, tedy k nim existuje velké množství odborné právní literatury i řada soudních rozhodnutí, právní teorie ani praxe se však až na výjimky nezabývají jejich použitím pro ochranu životního prostředí (je třeba říci, že v zahraniční odborné literatuře je pozornost věnovaná zejména možnosti uplatnění sousedských práv mnohem větší). Autor v tomto směru musel prokázat samostatnost a kritické právní myšlení, stejně jako dovednost práce se zdroji.

Hodnocení práce: Předloženou diplomovou práci hodnotím jako velmi kvalitní, v některých ohledech nadprůměrnou. Je z ní zřejmý jak skutečný zájem autora o pojednávané téma, tak vysoká úroveň dovedností nezbytných pro napsání kvalitního odborného právního textu. Přesto můj posudek nebude pouze pozitivní (to ostatně ani není rolí oponenta).

Co se týká formální stránky práce, nemám k ní zásadní výhrady. Je psána srozumitelným stylem, má standardní grafickou úpravu a vhodný formát odkazů na použité zdroje. Výtku směřuji pouze k některým chybám z nepozornosti, které jsou vzhledem k délce a „hutnosti“ textu sice odpustitelné, ale kazí dojem z práce a mohly být odstraněny pečlivější závěrečnou korekturou

textu. Příkladem jsou nejen drobné pravopisné či gramatické chyby (slova ve špatném pádu, překlepy, chybějící interpunkce apod.) či chybný odkaz v poznámce pod čarou (viz např. pozn. č. 230), ale i (zjevně omylem) nesmyslné formulace (viz např. věta „*Protiprávní jednání zejména bude takové jednání, které je v rozporu s objektivním právem, a to buď tím, že osoba něco má konat, ale nekoná, nebo že osoba nekoná, ač by konat měla.*“ na str. 46).

Struktura práce je přehledná, srozumitelná a pokrývá všechny důležité aspekty tématu. Osobně bych pouze spojila části druhou (Právo životního prostředí) a třetí (Ústavněprávní a teoretický rámec ochrany životního prostředí).

Z hlediska obsahu autora velmi chválím za snahu o komplexnost výkladu, množství použitých zdrojů (odborná literatura, judikatura), kvalitní poznámkový aparát a časté uvádění vlastních názorů na pojednáváná dílčí témata. Jednotlivé části výkladu jsou vyvážené a vhodně se doplňují. Zároveň je však třeba říci, že ne všechna tvrzení autora považuji za věcně správná, resp. přesná, a ne se všemi jeho hodnoceními a názory se ztotožňuji. Vybrané výhrady uvádím bodově:

- Nedomnívám se, že právo životního prostředí pohlíží na institut vlastnického práva nedůvěřivě a se skepsí „*kdy za hlavní motiv výkonu vlastnického práva je považována především touha po udržení a rozmnožení majetku, než motivace brát ohledy na cokoliv jiného, jako je třeba ochrana složek životního prostředí*“ (str. 20). Takový je možná názor některých právníků v oblasti práva životního prostředí, neodráží se však dle mého názoru v právu jako takovém.
- Autor ne zcela přesně uvádí, že občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb., OZ) vymezuje vlastnické právo v § 1011 (str. 22; autor zde přepisuje příslušné ustanovení s pravopisnou chybou v podobě chybějící interpunkce) – v tomto ustanovení je však vymezen pouze předmět vlastnického práva, nikoliv vlastnické právo jako takové (obsah vlastnického práva upravuje § 1012).
- Nesouhlasím s označením kritéria „*podstatného omezování obvyklého užívání nemovitosti*“ dle § 1013 OZ za „*čistě objektivní*“ oproti kritériu „*míry nepřiměřené místním poměrům*“, u něhož se dle tvrzení autora může „*do značné míry*“ jednat „*o subjektivní představu dané osoby*“ (str. 34-35). To, že i přiměřenost místním poměrům je třeba posuzovat objektivně, ostatně vyplývá i z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3552/2021, který autor sám rozsáhle cituje na str. 33.
- Není pravda, že Evropský soud pro lidská práva ve své rozhodovací praxi zohledňuje „*především [respektování] práva na zdravé životní prostředí*“ (str. 41), neboť Evropská úmluva o lidských právech žádné takové právo nezakotvuje (relevantní rozhodnutí ESLP se opírají převážně o čl. 8, tedy o právo na respektování rodinného a soukromého života).
- Domnívám se, že autor špatně interpretuje kategorizaci odpovědnosti ve vztahu k životnímu prostředí, jak ji pojímá profesor Damohorský (str. 45): jedná o ekologicko-právní odpovědnost, která se dělí na deliktní odpovědnost (toto označení by si mimochodem zasloužilo kritický rozbor, neboť deliktem je i soukromoprávní škoda, jak autor správně uvádí na str. 50) a odpovědnost za ztráty na životním prostředí (nikoliv odpovědnost deliktní a ekologicko-právní, jak uvádí autor).
- Komparaci § 2902 OZ a § 19 zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (ZŽP) (str. 45) považuji za poněkud povrchní. Autor tvrdí, že zásadní rozdíl těchto ustanovení spočívá „*v tom, kdo je adresátem oznámení*“; nijak se však nezabývá otázkou, kdo je nositelem oznamovací povinnosti (v případě OZ ten, kdo povinnost porušil, v případě ZŽP každý, kdo zjistí, že hrozí poškození životního prostředí) ani podstatou (hrozící) škody/poškození, které mají být oznámeny. Oba tyto elementy jsou přitom určující pro to, komu má být oznamováno.

- Autor dle mého názoru zavádějícím způsobem interpretuje rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. srpna 2020, sp. zn. 95 Co 92/2020, když tvrdí, že soud „připustil oprávněnost nároku žalobce (Lesy ČR) k náhradě škody při posouzení odpovědnosti provozovatele závodu za škodu na lesním porostu způsobenou nepříznivými účinky exhalací vypouštěných do ovzduší.“ (str. 52). Odvolací soud (stejně jako soud prvostupňový) však v tomto případě pouze potvrdil, že byly splněny stanovené předpoklady vzniku odpovědnosti k náhradě škody, konkrétně provozování závodu žalovanou, při němž dochází ke vzniku škody na lesních porostech ve správě žalobce, a existenci příčinné souvislosti mezi jednáním žalované a vznikem škody. Zároveň však potvrdil závěr prvostupňového soudu, že nárok žalobce na náhradu škody nevznikl, neboť žalovaná použitím nejlepších dostupných technik vynaložila veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo, tedy naplnila liberační důvod uvedený v ustanovení § 2924 OZ. Ve světle tohoto upřesnění pak považuji za velmi diskutabilní autorovo tvrzení na str. 51 a 52, že „[p]oměrně pestrá judikatura českých soudů týkající se škody vzniklé v důsledku provozní činnosti a vztahující se k poškození lesů v důsledku exhalací (imisí), dává poměrně velkou naději, že právě tato skutková podstata se jeví jakožto velmi účinným prostředkem k ochraně životního prostředí“.
- SDEU v rozsudku ve věci C-237/07 ze dne 25. července 2008 nedovodil, že jednotlivci mají „subjektivní právo domáhat se práva na kvalitní vnější ovzduší před soudy“, jak autor uvádí (str. 53), ale že mají možnost (právo) vyžadovat, aby příslušné vnitrostátní orgány vypracovaly akční plán (týkající se specifické situace ohrožení kvality ovzduší), jak jim ukládal čl. 7 odst. 3 směrnice 96/62/ES (dnes již zrušené). Jedná se o zdánlivě drobný, ve skutečnosti však velmi podstatný rozdíl.
- Za nesrozumitelné považuji tvrzení, že „[v]e vztahu ke zdraví člověka lze také vztáhnout poměrně obsáhlou judikaturní praxi Nejvyššího soudu týkající se povinnosti nahradit způsobenou újmu na zdraví při zanedbání preventivní péče vlastníka lesa“ (str. 53-54). Autor v této souvislosti odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2003, sp. zn. 25 Cdo 618/2001, který se však jednak týká újmy na zdraví způsobené uvolněním části můstku přes potok na lesním úseku vyznačené turistické trasy (nikoliv tedy stavem lesa jako takového), jednak v něm Nejvyšší soud potvrdil závěr nižších soudů, že žalovaný neporušil právní povinnost vyplývající z ustanovení § 415 „starého“ občanského zákoníku a jeho odpovědnost za škodu není založena. Není tedy zřejmé, co chce autor výše citovanou větou vlastně říci.
- Autorovo tvrzení, že ustanovení § 10 ZŽP „bylo v podstatě nevymahatelné do účinnosti zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů“ (str. 57) není pravdivé, neboť zmíněné zákony spolu formálně nijak nesouvisí (tedy zákon č. 167/2008 Sb. není prováděcím zákonem k právní úpravě odpovědnosti za ekologickou újmu v ZŽP) a přijetí zákona č. 167/2008 Sb. nemělo na uplatňování odpovědnosti za ekologickou újmu dle ZŽP žádný vliv.
- V části věnované ochraně životního prostředí prostřednictvím osobnostních práv (konkrétně na str. 72) autor uvádí, že „značný potenciál ustanovení § 81 Občanského zákoníku je posílen především rozhodovací praxí ESLP, která nevnímá právo na příznivé životní prostředí pouze skrze dodržování limitů stanovených veřejným právem, ale skrze dílčí subjektivní práva na ochranu života, zdraví, soukromí či obydlí a jasně stanovuje, že ochrana životního prostředí může být dosažena zejména prostřednictvím těchto dílčích osobnostních práv, neboť stav životního prostředí, ve kterém určitý jedinec žije, se přímo dotýká jeho osobnosti“. Obdobně pak v závěru tvrdí, že „[v] souvislosti s osobnostními právy a ochranou životního prostředí pak bude důležitý zejména i výklad pojmu „příznivost“ životního prostředí, kde je důležité zdůraznit, že příznivost životního prostředí u osobnostních práv je nutno posuzovat skrze samotnou podstatu osobnostních práv, jež jsou ze své podstaty čistě subjektivní a zahrnují do

sebe i mnoho aspektů, které nelze zcela postihnout do veřejným právem vyjádřených norem a limitů, v čemž se právě může ukázat výhodnost a efektivita ochrany životního prostředí skrze dílčí osobnostní práva, neboť tento prostředek může figurovat mimo čistě formalistické a veřejným právem ukotvené limity [...]. Tvzení nepovažuji za zcela srozumitelné. Za prvé, ESLP sice chrání životní prostředí prostřednictvím jiných práv, než je právo na příznivé životní prostředí, činí tak však především proto, že Evropská úmluva o lidských právech právo na příznivé životní prostředí nezná. V žádném případě pak ESLP neignoruje limity ochrany životního prostředí stanovené veřejným právem, tyto limity a jejich (ne)dodržování jsou naopak pro jeho rozhodovací činnost zásadní. Za druhé, ESLP rozhoduje spory mezi jednotlivci a státy, není tedy zřejmé, jak chce autor jeho závěry aplikovat na soukromoprávní spory týkající se zásahů do osobnostních práv. Prosím autora, aby se k tomuto tématu vyjádřil v rámci obhajoby práce.

Přestože mám k práci řadu kritických připomínek, musím zdůraznit, že celkově se mi líbí jak z hlediska volby tématu (byť pro diplomovou práci velmi širokého), tak autorova přístupu k jeho zpracování. Výsledný text není pouhou deskripcí relevantních soukromoprávních nástrojů, autor skutečně usiluje o jejich analýzu a zhodnocení jejich účinnosti. V takto mnohovrstevnatém tématu a na této úrovni studentské kvalifikační práce lze některé nepřesnosti či nejasná tvrzení autorovi bezpochyby odpustit.

Doporučení k obhajobě a návrh klasifikace: S ohledem na výše uvedené konstatuji, že předložená práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce na Právnické fakultě UK, a doporučuji ji k ústní obhajobě s navrženým klasifikačním stupněm **v ý b o r n ě**.

Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě:

Kromě vyjádření k připomínkám uvedeným výše (zejména v poslední odrážce) prosím autora o zodpovězení následující otázky:

Na str. 35 v rámci výkladu tzv. privilegovaných imisí autor uvádí, že „[o]btěžovaný se měl proti potenciálním reprobovaným imisím bránit v rámci veřejnoprávního povolovacího řízení určité činnosti [...]“. Jaké jsou dle české právní úpravy možnosti sousedního vlastníka bránit se proti potenciálním imisím z provozu závodu (na str. 38 autor zmiňuje možnost námitek v řízení podle stavebního zákona, v tomto řízení však zpravidla není povolován samotný provoz)? Považuje autor tyto možnosti za dostatečné?

V Ústí nad Labem dne 28. května 2024

.....
JUDr. Karolina Žákovská, Ph.D.
oponentka diplomové práce